

Fingon asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selontekoa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Ympäristövaliokunnalle

Asia: VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikkoaiheesta. Lausunnossamme keskitymme erityisesti **valikoituihin kansainvälisiin toimiin**.

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa on jääty pahasti jälkeen. Agenda 2030:n ketään ei jätetä kehityksestä jälkeen -periaate ei toteudu globaalisti.

Suomen materiaalijalanjälki asukasta kohti ja materiaalien kulutusaste ovat edelleen EU:n keskiarvoa korkeammat eikä Suomen kulutuksen ympäristövaikutuksia rajojemme ulkopuolella seurata tarpeeksi. **Selonteossa konkreettisia toimia, joilla Suomi puuttuu toimintansa negatiivisiin ulkoisiin vaikutuksiin ja vahvistaa politiikkajohdonmukaisuutta ei tuoda riittävästi esille.** Kestävyyismurroksen vaatima siirtymä ja taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kehityksen tasapainottaminen jää lähes huomiotta. Selonteosta ei kuvastu ymmärrys, että voimakkaampi sääntely ja kehittyneemmät vapaaehtoiset keinot ovat välttämättömiä luontokadon pysäyttämiseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Erityisesti tulisi määritellä konkreettisesti, miten ”Suomi kantaa globaalin vastuunsa” ja vastuunsa Suomen jalanjäljestä maailmalla. Mitkä ovat lisäisiä toimia, joilla Suomi yhtäältä kiihdyttää ja kantaa globaalia vastuuta Agenda 2030 -tavoitteiden toimeenpanosta ja toisaalta seuraa ja hillitsee Suomen kehityksestä Suomessa ja Suomen ulkopuolella aiheutuvia kielteisiä ulkoisvaikutuksia?

Kehityspoliitikan merkitys

Kestävän kehityksen tavoitteita edistetään tällä hetkellä monikriisisessä maailmassa. Keskinäisriippuvaisessa maailmassa ei ole erikseen Suomen ja ”muun maailman” kriisejä, on vain yhteisiä kriisejä. Kehityspoliitikalla edistetään omalta osaltaan ihmisoikeuksien toteutumista, kehitystä ja turvallisuutta pitkällä aikavälillä.

Kiitämme selonteossakin esiintuotua luottamusta kansalaisjärjestöjen kontribuutioon erityisesti suhteessa Suomen kehitysyhteistyön tavoitteiden toteuttamiseen, köyhyyden poistamiseen ja kestävän kehityksen edistämiseen. Haluamme toimia roolimme mukaisesti kumppanina ja

oikeushaltioiden puolesta puhujina suhteessa päättäjiin, joilla on vastuu ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, suojelemisesta ja toteuttamisesta. Olemme myös mielellämme mukana kehittämässä edelleen keinoja, joilla Suomi voi toimia myös OECD:ssa kansalaisyhteiskuntatoimijoiden tukemiseksi kehitysyhteistyössä ja humanitaarisessa avussa, kuten selonteossa esitetään.

Suosituksset liittyen selonteon laadintaprosessiin

Valtioneuvoston eduskunnalle laatimasta selonteosta vastasi valtioneuvoston kanslia ja valtionhallinnon kestävä kehityksen koordinaatioverkosto. Lisäksi laadintaan osallistettiin eri ministeriöitä. **Edellisestä selontekoprosessista poiketen, prosessiin ei osallistettu kansalaisjärjestöjä.** Kansalaisyhteiskuntatoimijoille ei myöskään annettu mahdollisuutta kommentoida selontekoa luonnosvaiheessa. Erityisesti ottaen huomioon kuinka selonteossa tuodaan esiin kansalaisyhteiskunnan sekä osallistavan demokratian ja luotettavan julkisen viranomaistoiminnan merkitystä, muutosta prosessiin pidetään huolestuttavana esimerkkinä kansalaisyhteiskunnan kapenevasta tilasta myös Suomessa¹.

Lisäksi kiinnitämme huomiota siihen, että **laadinnassa ei ole kaikin osin käytetty viimeistä saatavissa olevaa tutkittua tietoa ja tilastoja.** Tilastot, jotka kuvaavat tilannetta erityisesti edellisen hallituskauden aikana hämärtävät omalta osaltaan tilannekuvaa nykyhallitusten konkreettisista sitoumuksista ja näiden toteutuksesta.

Suosituksset liittyen selonteon toimeenpanoon

Suomen tulee puhua ja toimia johdonmukaisesti ketään ei jätetä kehityksestä jälkeen -periaatteen toteuttamiseksi myös kansainvälisessä ja kehityspoliittisessa toiminnassaan.

Selonteossa mainitut toimet, jotka edistävät tätä ovat erityisesti:

- **Naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen läpileikkaavasti ulkopoliitikassaan. Vammaisinkluusion, naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen, ja seksuaali- ja lisääntymisterveyksien ja -oikeuksien painottaminen kehityspoliitikassa.** Yhdymme selonteon näkemykseen, että näillä toimilla on vaikutus esimerkiksi köyhyyden vähentämiseen, ruokaturvan parantamiseen, rauhanrakentamiseen, ja terveystavoitteiden saavuttamiseen globaalisti. Yhdymme selonteon näkemykseen, että panostus seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin on myös edellytys muulle kehitykselle. **Suomen tulisi näkyvästi puolustaa näitä oikeuksia myös kansainvälisissä foorumeissa, joissa näitä vastaan hyökätään.** Tänä vuonna tällaisia mahdollisuuksia tarjoaa mm Suomen Etyj-puheenjohtajuuskausi ja World Summit for Social Development. Palveluiden ml. äitiys- ja lisääntymisterveyspalveluiden, ehkäisyn ja turvallisen raskauden keskeytyksen saatavuus, ja sukupuolittuneen ja seksuaalisen väkivallan vastainen työ, on varmistettava myös kriisialueilla. Kansalaisjärjestöt toimivat kumppaneina tässäkin työssä.

¹ Fingo teki vertailevan selvityksen sidosryhmien ja erityisesti kansalaisyhteiskunnan osallistamisesta julkiseen päätöksentekoon vuosina 2015–2024 osana OECD:n kehitysapukomitea DACin (Development Assistance Committee) vertaisarviointia Suomen kehitysyhteistyöstä. Tämä 31.8.2024 julkaistu selvitys "[Stakeholders' opportunities to comment on policy and legislative proposals in Finland, 2015–2024](#)" täydensi Fingon 28.2.2024 julkaisemaa kansalaisyhteiskunnan arviointia Suomen kehitysyhteistyöstä ([Civil Society Assessment](#)).

- Suomen pitkäjänteinen osallistuminen **valtiovarainministerien ilmastokoalitioon**.
- Näkemys, että **ilmastonmuutoksen ja luontokadon kysymykset ovat osa laajaa turvallisuutta**. Näitä pitäisi lähestyä kokonaisvaltaisesti **ihmisoikeusperustaisesta näkökulmasta**.
Kansalaisyhteiskunta peräänkuuluttaa niin ikään toimia **maailmanlaajuisen puhtaan siirtymän oikeudenmukaisuuden saavuttamiseksi**. Näiden suhteen kaipaamme konkreettisempia aloitteita ja kansainvälistä johtajuutta Suomelta.
- Suomen sitoutuminen **kansainvälisten meriympäristöjen suojeluun**, mukaan lukien merenpohja-alueen mineraalivarojen hyödyntämisen aloittamisen lykkäämiseen ja kunnianhimoisen tuloksen neuvottelemiseen kansainvälisestä sopimuksesta muovin aiheuttaman saastumisen lopettamiseksi.

Vahvempia toimia peräänkuulutamme seuraavien linjausten ja toimien osalta:

- Suomi tekee näkyväksi, että **kehityspolitiikan perimmäinen tavoite on edelleen köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen**, eikä, kuten selonteossa todetaan, ”tukea paremmin Suomen kaupallistaloudellisia intressejä kehittyvillä markkinoilla”. OECD DACin tekemä vertaisarviointi² (2024) totesi, ettei Orpon hallituksen kehityspoliittikka ole linjassa keskeisten arvojen kanssa. Yhdymme arvion näkemykseen, että ilman konkreettisia aloitteita, Suomen myönteinen kumppanimaan maine on uhattuna.
Kiinnitämme myös huomion sävyeroihin hallituksen Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteon (Kake) ja Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (Utp) välillä. Utp-selonteossa Agenda 2030 on Suomen toimintaa velvoittava ja linjaava ohjenuora. Kake-selonteossa vain mainitaan, että kehityspoliittikka perustuu kestävän kehityksen periaatteille, kehityspolitiikan tavoitteena ei sanota olevan kestävän kehityksen saavuttaminen, eikä sitä toimenpiteissä mainita lainkaan. Tulkittuna toisiaan täydentävinä todentuu hallituksen sitoutuminen Agenda 2030:n globaalille toimeenpanolle.
- **Suomi ei unohda sitoumustaan vähiten kehittyneiden maiden (LDC-maiden) tukemisesta**. Kansalaisyhteiskunnalla on erityinen huoli suhteessa **ilmastorahoitukseen**: yksityisen sektorin rahoitusvälineiden painottaminen johtaa todennäköisesti siihen, ettei tuki kohdennu kaikista haavoittuvaisimmassa asemassa oleviin tai tukeen heidän sopeutumistoimille.
- **Suomi vähentää omien toimiansa kielteisiä ulkoisia vaikutuksia ajamalla vahvaa yritys vastuulainsäädäntöä**. Ihmisoikeuksien toteutuminen yritysten arvoketjuissa tulee huomioida. Yritysvastuuselvityksen³ perusteella suomalaisilla yrityksillä on vielä paljon tehtävää tuotantoketjunsä ihmissuorite riskien tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa. EU:n yritys vastuudirektiivi velvoittaa vain suuret yritykset kunnioittamaan ihmisoikeuksia toimintaketjussaan. Suomen on syytä linjata velvoitteesta kaikkien yritysten osalta, erityisesti jos ne saavat valtion tukea toimiinsa globaalissa etelässä.

² <https://fingo.fi/ajankohtaista/tiedotteet/oecd-suositus-suomelle-kehitysyhteistyon-leikkaukset-lopetettava/>

³ <https://www.sask.fi/suuret-suomalaisyriykset-eivat-puutu-ihmisoikeusriskien-juurisyihin/>

Suomen edellisessä kehityspoliittisessa selonteossa kehityspolitiikan yhtenä painopisteenä oli ihmisarvoinen työ. Uudessa kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön (Kake) selonteossa painopiste on poistunut. Tämä herättää kysymyksen, onko Suomi sitoutunut inhimillisten työolojen ja riittävän toimeentulon takaamiseen yritysten arvoketjuissa kehittyvissä maissa.

Suomen tulee tunnistaa myös **kansalaisyhteiskuntatoimijoiden tekemä työ ihmisarvoisen työn ja ILO:n perusoikeuksien toteutumiseksi**. Kansalaisjärjestöt ja ammattiliitot ovat merkittävä kumppani ILO:n sopimusten, kuten väkivallan ja häirinnän poistamista työelämässä koskevan yleissopimuksen ratifioinnin edistämiseksi globaalisti.

Suomen tulee toimeenpanna OECD DAC vertaisarvion (2024) suositus: Suomen tulisi varmistaa, että **yksityinen sektori** huomioi kehitysvaikutukset toimiessaan kehittyvissä maissa.

- Suomi toimii aktiivisesti osana EU-maiden ryhmää, jotta YK:ssa vuosina 2025–2027 työstettävästä **kansainvälisen veroyhteistyön puitesopimuksesta** ja sen kahdesta pöytäkirjasta tulee mahdollisimman tehokkaita työvälineitä veroparatiisitalouden kitkemiseksi ja globaalin vero oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Tämä tavoite on linjassa Suomen pyrkimykselle vahvistaa kumppanimaiden omaa kotimaista tulopohjaa.
- Suomi kantaa globaalia vastuuta myös **kehitysrahoituksen osalta**. Suomella on suorasti ja epäsuorasti EU-jäsenmaana mahdollista paikata erityisesti Yhdysvaltain politiikasta johtuvia negatiivisia seurauksia Suomen kumppaneille ja YK-järjestöille. Kuten selonteossa todetaan, Suomen Agenda2030:n toimeenpanosta ja sen ohjausjärjestelmästä julkaistun riippumattoman arvioinnin (02/2023) mukaan ”Vaikka Suomi on vahvasti edustettuna kansainvälisillä foorumeilla, globaalin vastuun tulisi näkyä vahvemmin osana kaikkien hallinnonalojen toimintaa.”

Kehitysrahoituksen osalta peräänkuulutamme seuraavia askeleita:

- Tiekartta keinoista ja aikataulusta saavuttaa 0,7 % BKTL kehitysrahoitustavoite.
- Avointa, selkeää seurantaan muiden tavoitelukujen saavuttamisesta (kuten 0,2 % ohjaamista vähiten kehittyneille maille ja 85 % kehitysyhteistyörahoituksesta edistää sukupuolten tasa-arvoa) ja ilmasto- ja kehitysrahoituksen erittelemistä talousarvioesityksessä.
- Kunming-Montrealin biologista monimuotoisuutta koskevan maailmanlaajuisen puiteohjelman uusien, kehitysmaille suunnattujen rahoitussitoumuksen täyttämistä.
- Uutta ja lisäämistä ilmasto- ja kehitysrahoitusta ja priorisointia ilmasto- ja kehitysrahoituksen kohdentamisessa haavoittuvaisimmassa asemassa oleville.

Suosituksia liittyen selonteon seurantaan

Selonteossa kerrotaan kattavasti Agenda 2030 -ohjelman kansallisen toimeenpanon seurannasta. Uutena toimintona siinä on Valtioneuvoston kanslian vuosittainen yhteiskunnallinen kestävyysarviointi, jonka tarkoituksena on vahvistaa kokonais kuvaa suomalaisen yhteiskunnan kestävyysasteiden nykytilasta, ylivaalikautisista kehitysnäkymistä ja keskinäisriippuvuuksista. Tämän arvioinnin ensimmäinen keskustelualoite on julkistettu toukokuussa 2024.

Selonteossa ei ole mainintaa uudesta riippumattomasta arvioinnista, vaikka valtioneuvosto sitoutui ensimmäisessä Agenda2030 -selonteossa (VNS1/2017) Suomen kestävä kehityksen politiikan ja Agenda2030-ohjelman kansallisen toimeenpanon kokonaisvaltaiseen ja riippumattomaan arviointiin neljän vuoden välein. Ensimmäinen arviointi toteutettiin vuonna 2019 ja toinen vuonna 2023. Uudessa selonteossa viitataan jälkimmäisen arvioinnin tuloksiin ja kerrotaan, että se toteutettiin osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa. Selonteko ei kuitenkaan esitä, että uusi riippumaton arviointi tehtäisiin vuonna 2027. **Riippumattoman selvitys tulisi tilata Suomen aiemman sitoumuksen mukaisesti,**

Lisätiedot

Silla Ristimäki, asiantuntija, vaikuttaminen | silla.ristimaki@fingo.fi | 050 317 6702